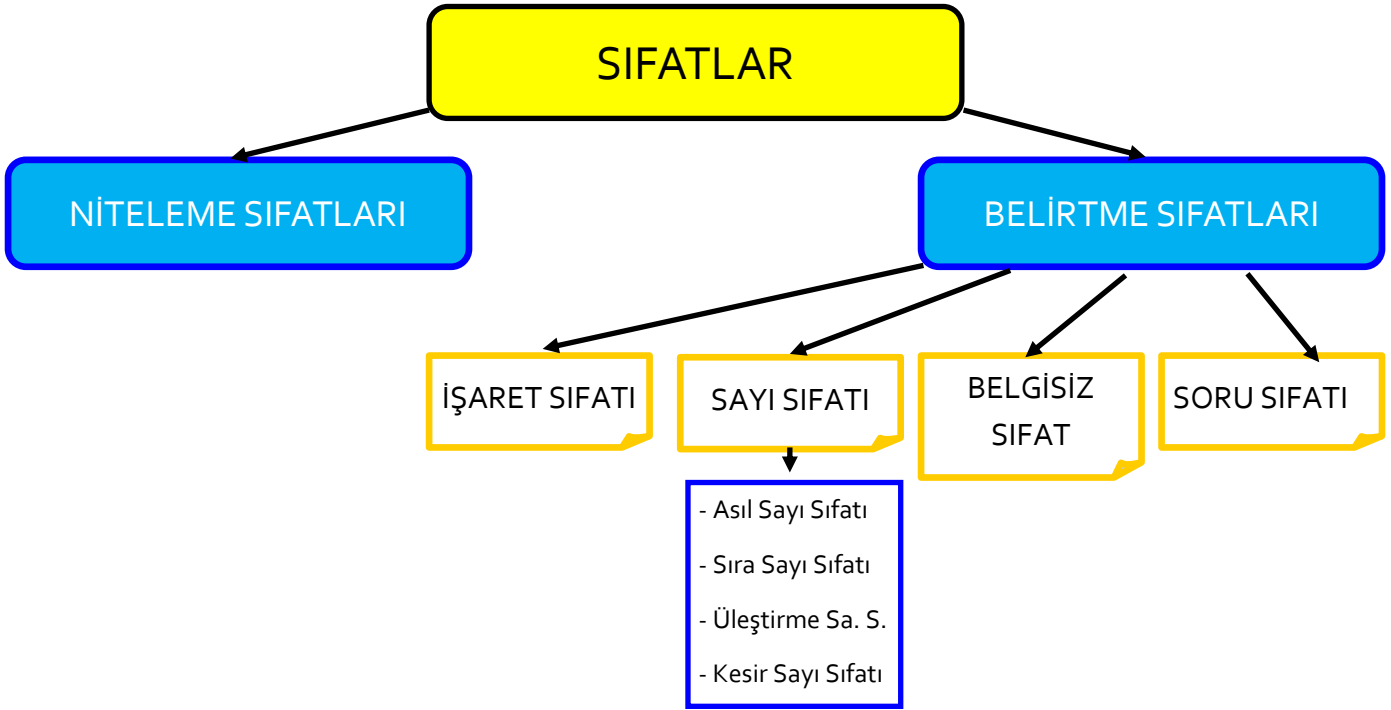

Adları niteleyen veya belirten sözcüklerdir. Bir sözcüğün sıfat olabilmesi için adın önüne gelerek onu nitelemesi veya belirtmesi gerekir.

>>> **ÖR:** Yaşlı adam, pazar çantasını titrek elleriyle tutuyordu.

>>> **ÖR:** Yemekte bu masaya dört kişi oturacak.

*Bu cümlelerde "yaşlı" sözcüğü "adam" adının, "titrek" sözcüğü "el" adının niteliğini gösterdiği için; "bu" sözcüğü "masa" adını işaret yoluyla, "dört" sözcüğü ise "kişi" adını sayı yoluyla belirttiği için sıfattır. Sıfatlar, iki ana gruba ayrılır:

1. Niteleme Sıfatları

Bir adı, durum, şekil, biçim, renk yönüyle niteleyen sözcüklerdir. Niteleme sıfatları, ada sorulan "Nasıl?" sorusunun cevabı olan sözcüklerdir.

>>> **ÖR:** Küçük çocuk bizi görünce yanımıza geldi.

>>> **ÖR:** Gökyüzünü aniden kapkara bulutlar kaplamıştı.

Bu cümlelerde "küçük" ve "kapkara" sözcükleri, önüne geldiği adların nasıl olduğunu gösterdiği için niteleme sıfatıdır. Bu sözcüklerin, niteledikleri ada sorulan "Nasıl?" sorusuna cevap olduklarına dikkat edelim:

ÖĞRENCİNİN
ADI SOYADI:
SINIFI, NUMARASI:

ÖR: Nasıl çocuk? (küçük çocuk)
bulutlar)

ÖR: Nasıl bulutlar? (kapkara)

1. Niteleme Sıfatları

>>> **ÖR:** Bu yolun sonunda eski bir ev vardı.

>>> **ÖR:** Yol kenarları, kurumuş yapraklarla doluydu.

>>> **ÖR:** Annem, sabahları tatlı bir sesle bizi uyandırır.

>>> **ÖR:** Kahvaltıda güzelim böreklerden bolca yemiştım.

*Bu cümlelerde, "eski" sözcüğü, "ev" adının niteliğini; "kurumuş" sözcüğü, "yaprak" adının niteliğini; "tatlı" sözcüğü, "ses" adının niteliğini; "güzelim" sözcüğü, "börek" adının niteliğini gösterdiği için niteleme sıfatıdır.

Not: İlgi eki (-ki), yer ve zaman bildiren sözcüklerden sonra gelip eklendiği sözcüğü sıfat yapar.

>>> **ÖR:** Sınıftaki öğrenciler dışarı çıkmış.

>>> **ÖR:** Yarınki sınava hazır mısın?

Bu cümlelerde "sınıf" sözcüğü, ilk önce bulunma durumu (-de, -da, -te, -ta) ekini alıp ardından sıfat yapan "-ki" ekini alarak önündeki "öğrenciler" adını; "yarın" sözcüğü, sıfat yapan "-ki" ekini alarak önündeki "sınav" adını belirttiği için sıfat görevindedir.

Adlaşmış Sıfat

Niteleme sıfatları, çekim eki alarak veya almadan niteledikleri ismin yerini tutacak şekilde kullanılabilir. Bu sözcüklere "adlaşmış sıfat" denir.

>>> **ÖR:** İhtiyar adam yine parkta oturuyordu.

>>> **ÖR:** İhtiyar, yine parkta oturuyordu.

*Birinci cümlede "ihtiyar" sözcüğü, "adam" adını niteleyen bir niteleme sıfatıdır. İkinci cümlede ise, "ihtiyar adam" tamlamasındaki "adam" sözcüğü düşmüş, "ihtiyar" sözcüğü hem adın yerine geçmiş hem nitelik bildirmiştir, yani adlaşmış sıfat olmuştur.

>>> **ÖR:** Manav, kasalardaki çürükleri çöpe atıyordu.

*Bu cümlede "çürükleri" sözcüğü, "meyve" adını nitelerken, çekim eki alarak hem "meyve" adının yerine geçmiş hem de nitelik bildirerek adlaşmış sıfat olmuştur.

Bizim kurnaz yine birisini kandırmış.

*Bu cümlede "kurnaz" sözcüğü, bir kişiyi nitelerken, çekim eki almadan hem nitelediği kişinin yerine geçmiş hem de nitelik bildirerek adlaşmış sıfat olmuştur.

Not: Türkçede meslek adları ve bazı adlar, sıfat olarak kullanılabilir. Bu sözcükleri, adlaşmış sıfatlarla karıştırmamak gerekir.

>>> **ÖR:** Yönetici insanlar, insan ilişkilerinde başarılıdır. **ÖR:** Yöneticiler, insan ilişkilerinde başarılıdır.

*Bu cümlelerin birincisinde "yönetici" sözcüğü, "insanlar" adını nitelediği için sıfat görevindedir. İkinci cümledeki "yöneticiler" sözcüğü ad olarak kullanılmıştır; ama adlaşmış sıfat değildir.

Not: Adlaşmış sıfattan sonra bir ad geldiğinde anlam karışıklığı ortaya çıkıyorsa bu adlaşmış sıfattan sonra virgül (,) getirilir.

>>> **ÖR:** Hasta, çocuğu yanına çağırıldı.

Bu cümlede "hasta" sözcüğü bir kişiyi karşılayarak adlaşmıştır. Bu sözcükten sonra "çocuk" adı geldiğinde virgül konulmazsa "hasta" sözcüğü "çocuk" adının sıfatı olmaktadır. Bu yüzden "hasta" sözcüğünün adlaşmış sıfat olması için bu sözcükten sonra virgül (,) konmalıdır.

2. Belirtme Sıfatları

Adları işaret, sayı, soru, belgisizlik yönüyle belirten sıfatlardır.

A. İşaret Sıfatı

Adları işaret yönüyle belirten, onlara işaret eden sözcüklerdir.

İşaret sıfatları: bu, şu, o, öteki, beriki, öbür, vb.

>>> **ÖR:** Bu kitabı senin için aldım.

>>> **ÖR:** Arkadaşlarım öteki otobüse binmiş.

>>> **ÖR:** O dergiyi okudun mu?

>>> **ÖR:** Belediye, geçen yıl şu yolu asfaltladı.

>>> **ÖR:** Buraya öbür yoldan geldim.

Bu cümlelerde geçen "bu, öteki, şu, o, öbür" sözcükleri, önündeki adları, işaret yönüyle öteki varlıklardan ayırıp belirttiği için işaret sıfatıdır.

NOT: İşaret sıfatlarından sonra virgül (,) kullanılmaz. Bu sözcüklerden sonra virgül (,) kullanılırsa bu sözcükler, adıl olur.

>>> **ÖR:** O kitabı daha önce okumuş.

>>> **ÖR:** O, kitabı daha önce okumuş.

Bu cümlelerin birincisinde "o" sözcüğü "kitap" adını belirttiği için işaret sıfatı; ikincisinde "o" sözcüğü bir varlığı karşıladığı için adıldır.

NOT: "Bu, şu, o, öteki, beriki, öbür" sözcükleri aynı zamanda işaret adıldır. Eğer bu sözcükler, önündeki bir adı işaret ederek belirtiyorsa işaret sıfatıdır. Adın yerini işaret yoluyla tutuyorsa işaret adıldır.

>>> **ÖR:** Bu ev, çok güzelmiş.

>>> **ÖR:** Bu, çok güzelmiş.

*Bu cümlelerin birincisinde "bu" sözcüğü "ev" sözcüğünü işaret ederek belirttiği için işaret sıfatıdır. İkinci cümlede ise "bu" sözcüğü "ev" adının yerini tuttuğu için işaret adıldır.

NOT: İşaret sıfatları her zaman yalın halde bulunur. Çekim eki aldığı anda işaret adılı olur.

>>> **ÖR:** Annem öteki halıyı yıkamak için dışarı çıkarmış.

>>> **ÖR:** Annem ötekini yıkamak için dışarı çıkarmış.

*Bu cümlelerin birincisinde, "öteki" sözcüğü "halı" adını işaret ederek belirttiği için işaret sıfatıdır. İkinci cümlede "ötekini" sözcüğü, "halı" sözcüğü söylenmeden, işaret yoluyla "halı" sözcüğünün yerine geçtiğinden işaret adıldır.

2. Belirtme Sıfatları

B. Sayı Sıfatı

Varlıkların sayılarını gösteren, onları sayı yönüyle belirten sözcüklerdir.

◆ Asıl Sayı Sıfatı

Varlıkların sayılarını kesin olarak belirten sözcüklerdir. Ada sorulan "kaç" sorusunun cevabıdır.

>>> **ÖR:** Üç gün önceki toplantıya altı kişi katılmış.

>>> **ÖR:** Babam bir ay sonra yurtdışından gelecek.

*Bu cümlelerde "üç, altı, bir" sözcükleri, "gün, kişi, ay" adlarının sayısını belirttiği için, asıl sayı sıfatıdır.

◆ Sıra Sayı Sıfatı

Varlıkların sırasını gösteren sözcüklerdir. Sayılara "-ncı, -nci, -ncü, -ncü" ekleri getirilerek oluşturulur. Ada sorulan "kaçıncı" sorusunun cevabıdır.

>>> **ÖR:** Bu derste on beşinci sayfayı okuyacağız.

>>> **ÖR:** Sınavdaki yedinci soruyu çözememiş.

Bu cümlelerde "on beşinci, yedinci" sözcükleri "sayfa, soru" adlarının sırasını belirttiği için, sıra sayı sıfatıdır.

◆ Üleştirme Sayı Sıfatı

Varlıkları sayıca bölümlere ayıran, paylaşma anlamı veren sözcüklerdir. Sayılara "-er, -ar" eki getirilerek oluşturulur. Ada sorulan "kaçar" sorusunun cevabıdır.

>>> **ÖR:** Sınavda her dersten onar soru soruldu.

>>> **ÖR:** Öğrencilerden altışar kitap okumaları istendi.

Bu cümlelerde "onar, altışar" sözcükleri, "soru, kitap" adlarının paylara ayrıldığını belirttiği için, üleştirme sayı sıfatıdır.

◆ Kesir Sayı Sıfatı

Varlıkların parçalarının, bütüne olan oranlarını gösteren sıfatlardır.

>>> **ÖR:** Şirketin üçte iki hissesi ona aitmiş.

>>> **ÖR:** Bir öğünde yarım ekmek yiyordu.

Bu cümlelerde "üçte iki, yarım" sözcükleri, "hisse, ekmek" adlarının bütüne olan oranlarını belirttiği için, kesir sayı sıfatıdır.

2. Belirtme Sıfatları

C. Belgisiz Sıfat

Adları belirtirken kesinlik bildirmeyen sıfatlardır.

bir, birkaç, birçok, çoğu, kimi, bazı, bütün, tüm, başka, birtakım, her, hiçbir, herhangi...

>>> **ÖR:** Elbet bir gün sen de anlarsın beni.

>>> **ÖR:** Bu konuyla ilgili birkaç kitap okumuştum.

Bu cümledeki "bir, birkaç" sözcüğü "gün, kitap" adını, sayı yönüyle; ama kesin olmayacak biçimde belirtmiştir. Dolayısıyla, "birkaç" sözcüğü belgisiz sıfattır.

>>> **ÖR:** İçerideki bazı masaları dışarıya taşıyalım.

>>> **ÖR:** Sanatçı, birçok tablosunda İstanbul'u konu ediniyor.

>>> **ÖR:** Yazarın başka romanlarını da okudum.

>>> **ÖR:** Hiçbir öğrenci öğretmenini üzmemek istemez.

>>> **ÖR:** Lisedeyken, okuduğum her kitabın özetini çıkarırdım.

Bu cümlelerde "bazı" sözcüğü, "masal" adını; "birçok" sözcüğü, "tablo" adını; "başka" sözcüğü, "roman" adını; "hiçbir" sözcüğü, "öğrenci" adını; "her" sözcüğü, "kitap" adını kesinlik bildirmeden belirttiği için belgisiz sıfattır.

Not: "Kimi, çoğu" sözcükleri, hem belgisiz adil hem belgisiz sıfat olarak kullanılabilir.

>>> **ÖR:** Fuarda kimi kitaplar pahalı, kimi ise ucuzdu.

Bu cümlede, birinci "kimi" sözcüğü "kitaplar" sözcüğünü belirttiği için belgisiz sıfattır; ikinci "kimi" sözcüğü ise, kitapların yerini tuttuğu için belgisiz adıldır.

>>> **ÖR:** Çoğu öğretmen törene yetişemedi; ama öğrencilerin çoğu törene katıldı.

Bu cümlede, birinci "çoğu" sözcüğü "öğretmen" sözcüğünü belirttiği için belgisiz sıfattır; ikinci "çoğu" sözcüğü ise, öğrencilerin bir kısmının yerine geçtiği için belgisiz adıldır.

NOT: "Bir" sözcüğü, hem belgisiz sıfat hem sayı sıfatı olarak kullanılabilir. "Bir" sözcüğünün yerine başka sayı getirilebiliyorsa, "bir" sözcüğü sayı sıfatıdır.

>>> **ÖR:** "Bir haftada iki kitap okumuş."

Bu cümledeki "bir" sözcüğü, sayı sıfatıdır; çünkü yerine "iki" veya "üç" gibi başka bir sayı getirilebilmektedir.

>>> **ÖR:** "Ali, dürüst bir insandır."

Bu cümlede "bir" sözcüğünün yerine başka bir sayı getirilememektedir; çünkü bu cümlede "bir" sözcüğü "herhangi bir" anlamına gelmektedir ve belgisiz sıfattır.

2. Belirtme Sıfatları

D. Soru Sıfatı

Adları soru yoluyla belirten, yani adları anlamca tamamlayan soru sözcükleridir. Soru sıfatlarının cevabı yine sıfattır.

nasıl, kaç, kaçınıcı, kaçar, hangi, ne kadar, ne

>>> **ÖR:** Sen, tatilde kaç kitap okumuştun?

Bu cümlede, "kaç" soru sözcüğünün "kitap" adını belirttiğini görüyoruz. Bu soru sözcüğüne verilebilecek "beş kitap" cevabının sıfat olması, bize, bu soru sözcüğünün de sıfat olduğunu gösterir.

>>> **ÖR:** Hangi yoldan gitmemizi tavsiye ediyorsun?

Bu cümlede, "hangi" soru sözcüğünün "yol" adını belirttiğini görüyoruz. Bu soru sözcüğüne verilebilecek "şu yol" cevabının sıfat olması, bize, bu soru sözcüğünün de sıfat olduğunu gösterir.

>>> **ÖR:** Köyde nasıl bir evde oturuyordunuz?

>>> **ÖR:** Orada ne kadar para harcamış?

>>> **ÖR:** Vergi dairesi, binanın kaçınıcı katında bulunuyor?

>>> **ÖR:** Arkadaşların bize ne gün gelecek?

>>> **ÖR:** Bu oyunda takımlar kaçar kişiden oluşuyor?

*Bu cümlelerde geçen "nasıl, ne kadar, kaçınıcı, ne, kaçar" sözcükleri; önündeki sözcükleri soru yönüyle belirttiği ve bu sözcüklere verilen cevaplar sıfat olduğu için soru sıfatıdır.

Not: "Hangisi, kaç" soru adlarıyla "hangi, kaç" soru sıfatlarını birbirine karıştırmamak gerekir.

>>> **ÖR:** Hangi soru daha zordu?

>>> **ÖR:** Hangisi daha zordu?

*Bu cümlelerde "hangi" sözcüğü "soru" adını belirttiği için soru sıfatı; "hangisi" sözcüğü, bir adın yerini soru yoluyla tuttuğu için soru adılıdır.

>>> **ÖR:** Kaç öğrenci gelmedi.

>>> **ÖR:** Öğrencilerin kaç gelmedi.

*Cümlelerde "kaç" sözcüğü "öğrenci" adını belirttiği için soru sıfatı; "kaç" sözcüğü, bir sayı adının yerini soru yoluyla tuttuğu için soru adılıdır.

Not: Bir ad, hem niteleme hem belirtme sıfatı olabilir.

>>> **ÖR:** O, yeni bir araba almış.

>>> **ÖR:** Bu küçük köyde konaklamaya karar verdik.

*Birinci cümlede "yeni" niteleme sıfatıyla "bir" belgisiz sıfatı, "araba" adının sıfatı olarak; İkincide "bu" işaret sıfatıyla "küçük" niteleme sıfatı, "köy" adının sıfatı olarak kullanılmıştır.

NOT: Sıfatlar, adları da niteleyebilir.

>>> **ÖR:** Ahmet, gerçekten dürüst birisidir.

>>> **ÖR:** O, her zaman deneyimli kimselerle çalışır.

Bu cümlelerin birincisinde "dürüst" sıfatı "birisi" adını nitelemektedir. İkinci cümlede "deneyimli" sıfatı, "kimse" adını nitelemektedir.

UNVAN SIFATI

Kişilerin meslek, rütbe, makam gibi sosyal statülerini belirten sözcüklerdir. Unvan sıfatları, adların önüne de sonuna da gelebilir.

>>> **ÖR:** Yüzbaşı Cemil, Hakkı Çavuş, Hatice Teyze, Naciye Hanım...

>>> **ÖR:** Dün Doktor Kemal Bey bize geldi.

*Bu cümlede "Doktor, Bey" sözcükleri; beraber kullanıldıkları "Kemal" özel adını belirttiği için unvan sıfatıdır.

>>> **ÖR:** Ayşe Hemşire, hastalarla yakından ilgilendi.

*Bu cümlede "Hemşire" sözcüğü; beraber kullanıldığı "Ayşe" özel adını belirttiği için unvan sıfatıdır.

Not: Özel adla birlikte kullanılmayan unvan sözcükleri, küçük harfle başlar ve unvan sıfatı görevinden çıkar.

>>> **ÖR:** Dün doktor, hastaneye uğramamış.

*Bu cümlede "doktor" sözcüğü özel bir adla birlikte kullanılmadığı için unvan sıfatı değildir ve bu yüzden küçük harfle başlar.

NOT: Özel bir adla kullanılan; ama akrabalık ilişkisi belirten unvan sözcükleri, küçük harfle başlar ve unvan sıfatı görevinden çıkar.

>>> **ÖR:** Salih, bugün Ayşe teyzesine gidecekmış.

*Bu cümlede "teyze" sözcüğü özel bir adla birlikte kullanıldığı halde akrabalık anlamı taşıdığı için unvan sıfatı değildir ve bu yüzden küçük harfle başlar.

SIFATLARDA KÜÇÜLTME

Sıfat olan sözcüğün anlamında küçültme ya da daralma, "-cik,-ce, (-ı)msı, (-ı)mtırak" ekleri ile yapılır. Bu eklerin getirilmesi ile oluşan sıfatlara küçültme sıfatları denir.

>>> **ÖR:** "Küçük evleri vardı."

>>> **ÖR:** "Ekmek ayvasının ekşimsi bir tadı vardı."

>>> **ÖR:** "Üzerine mavimtırak bir ceket giymişti."

>>> **ÖR:** "Masada kalınca bir kitap duruyordu."

*Yukarıdaki cümlelerdeki altı çizili sözcükler küçültme sıfatıdır.

SIFATLARDA DERECELENDİRME

Sıfatlarda derecelendirme "pek, çok, daha, en..." gibi sözcüklerle yapılır.

>>> **ÖR:** "Kardeşin onlardan daha akıllı biri." cümlesinde "daha" sözcüğü üstünlük,

>>> **ÖR:** "En güzel kitap buydu." cümlesinde "en" sözcüğü en üstünlük,

>>> **ÖR:** "Çok güzel çiçekleri vardı." cümlesinde "çok" sözcüğü aşırılık anlamı katmıştır.

SIFATLARDA PEKİŞTİRME

Sıfatlarda pekiştirme, yani anlamın kuvvetlendirilmesi iki şekilde yapılır:

Sıfat olan sözcüğün ünlüye kadarki ilk hecesi alınır, daha sonra "m, p, r, s" harflerinden uygun olanı getirilir. En son da sıfat olan sözcük tekrar yazılır.

"temiz" sözcüğü üzerinde uygulayalım:

Te – r – temiz = tertemiz

>>> **ÖR:** "Çocuklar bembeyaz elbiseler giymişlerdi."

>>> **ÖR:** "Dümdüz yolda ilerliyorduk."

>>> **ÖR:** "Şöyle yemyeşil çimenlerin üzerine uzansam!"

Cümlelerde altı çizili sözcükler pekiştirme sıfatıdır.

**Sıfat olan sözcüğün tekrar edilmesi ile yapılır. Örneğin "çeşit" sözcüğünü ele alalım. Bu sözcük tekrar ederek bir ismi nitelediğinde pekiştirme sıfatı olur:

>>> **ÖR:** "Çeşit çeşit meyveler vardı masada."

>>> **ÖR:** "Bahçede uzun uzun ağaçlar vardı."

>>> **ÖR:** "Derin derin ırmaklar aşarak geldik."

Bu cümlede altı çizili sözler pekiştirme sıfatıdır.

BİRLEŞİK SIFATLAR

1. Kurallı (Öbekleşmiş) Birleşik Sıfatlar:

Belli kurallara göre yapılan ve ayrı yazılan sıfatlardır. Çeşitli şekillerde kurulur.

Kural 1: Sıfat tamlamasının tek bir sıfat gibi kullanılması ile yapılanlar:

>>> **ÖR:** küçük boy ayran >>> **ÖR:** Son model otomobil >>> **ÖR:** İki metre boy

Kural 2: Sıfat tamlamasına "-lı, -li, -lu, -lü" veya bu ekin olumsuzu olan "-sız, -siz, -suz, -süz" eki getirilerek yapılanlar:

>>> **ÖR:** Uzun boylu garson >>> **ÖR:** Siyah saçlı kız >>> **ÖR:** Beş parasız adam

Kural 3: Sıfat tamlamalarında isimle sıfatın yeri değiştirilip isme üçüncü tekil iyelik eki getirilerek yapılanlar:

>>> **ÖR:** Boyu uzun garson >>> **ÖR:** Saçlı siyah kız >>> **ÖR:** Parası çok adam

Kural 4: İsim tamlamaları ile yapılan birleşik sıfatlar:

>>> **ÖR:** Doktorun kızı Ayşe >>> **ÖR:** Altın sarısı kitap

Kural 5: "-lık, -lik, -lük, -luk" eklerinin sıfat tamlamasına gelmesi ile yapılanlar:

>>> **ÖR:** Üç kuruluşluk değer >>> **ÖR:** Beş metrelik kumaş

Kural 6: Sıfat-fiil öbeğiyle yapılanlar:

>>> **ÖR:** Çok gülen insanlar >>> **ÖR:** Zil çalınca okuldan kaçarcasına koşan çocuklar

2. Kaynaşmış birleşik sıfatlar (Birleşik yazılanlar)

>>> **ÖR:** Açık göz adam >>> **ÖR:** Pisboğaz kişi

>>> **ÖR:** Biraz su >>> **ÖR:** Gelişigüzel iş

Gökhan ULUKAN
Türk Dili ve
Edebiyatı Öğrt.